

“Velika, žareča resničnost, za katero ni ležalo nič”

Polona Glavan: *Noč v Evropi*, Študentska založba 2001 (Knjižna zbirka Beletrina)

Če naj se verjame Izidorju Cankarju, so pred sto leti mladi ljudje na potovanjih tehtno razpravljali o umetnosti in se življenjsko zaljubljali. Dandanašnji je treba, tako v življenju kot tudi na potovanju, po večini shajati brez obojega, od vsega je ostala le še želja po pisanju. Poloni Glavan gre čast, da tudi v tako ogoljenih razmerah stavi na literarno interpretacijo, ne da bi svoje popotnike na silo opremljala s čustveno in intelektualno prtljago. Lastniki interrailk se pač ne izražajo kot Josif Brodski, “sori”. Takim, kot so, povsem znese tudi brez fatalnosti in intelektualizma, vprašanje pa je, kako naj v te vrste minimalizmu zdrži pisatelj. Pričakovanje, da pisec vidi dlje od običajnih smrtnikov, je resda lahko patetično, obenem pa tudi nepreseženo, saj memoriranje, zreducirano samo nase, ne zanima pač nikogar.

Tako je pred avtorico na lepem kar nekaj izzivov. Še posebej, če je v igri Evropa, kot “velika, žareča resničnost, za katero ni ležalo nič, resničnost, tlakovana z umazanim asfaltom”. Praznina je do te mere vabljava, da esejistični potenciali potopisnega žanra odpadejo. Vezivo, ki ga je svoji zmuzljivi viziji priskrbel Polona Glavan, je povsem druge sorte. “Evropa je bila vabljava in hladna, prazna in brezkončna, kot da ne bi pripadala nikomur,” in taka na teh straneh tudi ostaja. Avtorska vloga se omejuje na vzdrževanje osnovnega vtisa. Tako da se roman te vrste ne more dogajati drugje kot na poti. Bližinski plan zgodbe, po katerem neprenehoma šumijo vrečke s sendviči in klokota voda po plastičnih steklenicah, nahrbtniki pa se prerivajo v umazani gneči, je dopolnjen z nedoločno globino ozadja, kjer tik pod pragom zavedanja neizoblikovana vprašanja zganjajo svojo čudaško tektoniko.

Osebe, ki v njen roman vstopajo povsem slučajno skozi vrata vagona, združuje enostavna in zvečine nezavedna fascinacija nad dejstvom, da si za nekaj ur delijo omejen življenjski prostor s popolnimi tujci, strangers in the night. Neznanci seveda ostajajo neznanci, in tega ne spremeni niti zapisovanje naslovov na podstavke od piva. Nekaj podobnega je imel v mislih Simmel, ko je

razpravljaj o zadregi pripadnikov vrste *Homo sapiens*, soočene na tako nenaraven način, ki je bil v njegovih časih še nenavaden. Če je sam tovrstne položaje štel kot prispevek k odtujenosti urbanega življenja, pa je z omenjeno interrailko v žepu očitno mogoče na isto stvar gledati popolnoma drugače. Odtujenost postane prijetna in kar se da zaželena, resonanca banalnega kupeja pa tudi najbolj nezanimive osebe spreminja v skrivnostna bitja. Delci zgodb, ki plavajo v zraku, so dodatno precejeni skozi jezikovno zmedo, zrak je naelektren od fragmentarnosti. Globoka brezosebna principa slučajnosti, ki vlada potujočim malim svetovom, draž še povečuje: "... po blaznem naključju je bila tam. En kupe prej in ničesar ne bi vedela. En vlak prej in bila bi drugače. Eno stoletje prej in imela bi polne roke dela s svojimi petimi otroki. Nobene priložnosti junaštva, ne pravega ne naključnega."

Eno samo dejstvo, enostavno dejstvo gibanja poleg osnovne praznine in slučajnosti postane tako močno, da napolni vso knjigo. Na taki podlagi pa bi vsakršna katarza, vsakršna dokončnost izpadla kot tujek. "Premikanje. Selitev. V celem vesolju ni bilo niti ene boljše stvari." Že skorajda meditativne kvalitete razpoložnja, kakršno je možno le na vlakih, po možnosti nočnih. Sentimenti, do katerih se očitno ni mogoče dokopati na noben drug način, so polni nežnosti in tako kot poezija spodbujajo široke, nedefinirane ideje.

Lastnikom nahrbtnikov se seveda ni treba opravičevati, ker niso potujoči Nobelovi nagrajenci. Avtorica jim dopušča, da so, kar so, in pri tem tudi svoj privilegij vsevedne opazovalke modro omejuje, pa še kar ne obupa, da bi spravila skupaj roman z osebami, ki ne znajo reči drugega kot "vau" ali "kul". Kar šteje, je prav njihova prepolnost, ki sama sebi ne pride do dna. Navsezadnje pa je svet, še posebej evropski, ustvarjen za bistveno starejše, kot so sami: od srhljive mašinerije Evropske unije do zadnjega Rembrandta, ki ga je mogoče videti v Amsterdamu. Postpubertetniški ahasverji so vsi po vrsti do konca vznemirjeni, obvladujejo jih vtisi, ki jim sami niso kos: njihove reakcije pa se po večini iztečejo v stereotipno euforia, kjer je vse enako "super", odzivnost pa zakleta v vprašljiv domet te trapaste besede. Poskusi fiksacije se malodane komično iztečejo, želje po "dokončni prisvojitvi" vsega videnega rezultirajo v kvaziometniških nadinterpretacijah ali pa dlakocepsem zapisovanju imen postaj. Podobno kot njihovi zaljubljeni prepirčki, ki ne vodijo nikamor. Z občutkom, da se, kljub vsemu, dogaja nekaj enkratnega, nekaj, kar se ne bo nikoli več ponovilo. Tako da je na koncu morda res še najbolje pustiti "misel neprežvečeno odteči". Zaviti na pivo in buljiti v mimoidoči nasprotni spol, čeprav se to lahko počne tudi doma.

"Stvari se dogajajo ves čas. Stvari nekam grejo. Tudi noč se v Evropi kar ... kar ... premika, se ti ne zdi?"

Lucija Stepančič